

Gabriëlle Verbeek (l), Majorie de Been van Sting en voorzitter Hans Simons tijdens de expertmeeting.

Nog weinig onderzoek naar het vak verzorging

'Gewone' taken in complexe situaties

Er is niet veel wetenschappelijk onderzoek dat zich richt op het beroep van verzorgenden en helpenden. Meer contact en uitwisseling tussen onderzoekers zou daar verandering in kunnen brengen, zo bleek op een studiedag over de toekomst van het vak verzorging.

Tekst Gabriëlle Verbeek

Foto's NFP Photography/Henk Tukker

"Ik vind het moeilijk om iets te lezen over mijn vak. Er liggen hier op kantoor wel vakbladen, maar het is te druk. Lezen schiet er meestal bij in, zeker als het ver van je af staat. Toch moet je jezelf blijven ontwikkelen om dit beroep goed te kunnen blijven doen" Zulke teksten hoor je vaak uit de mond van verzorgenden. Een vak voor praktische mensen, dat is verzorging. Maar dat vak moet wel ontwikkeld worden. Het beroep verandert voortdurend en als beroepsbeoefenaar heb je kennis en deskundigheid nodig om het werk goed te blijven doen. Opleiders en wetenschappers hebben de taak om verzorgenden te voorzien van de noodzakelijke kennis. Zij helpen

mee om het vak verder te ontwikkelen. Maar hoe is het eigenlijk gesteld met het wetenschappelijk onderzoek op dit vlak?

Op 9 oktober vond er een zogeheten expertmeeting plaats waar deze vraag aan bod kwam. De bijeenkomst was georganiseerd door Sting, beroepsvereniging van de verzorging.

Er werd gepraat over de toekomst van het vak. Het debat werd gevoerd door in totaal 18 onderzoekers, ethici, medewerkers van ontwikkelingsinstituten en mensen uit de praktijk van onderwijs en veld. Dit gebeurde onder leiding van Hans Simons, de directeur van het NIZW (Nederlands Instituut voor Zorg en

NIVEL-onderzoeker Anneke Francke aan het woord tijdens de expertmeeting in oktober.

Welzijn). Er blijkt in Nederland maar weinig wetenschappelijk onderzoek te zijn dat zich speciaal richt op het beroep van verzorgenden en helpenden, zo bleek die dag. De zorgethiek heeft zich beziggehouden met de dilemma's die verzorgenden en helpenden ervaren en hoe ze daarmee om moeten gaan. Ook zijn er studies geweest naar de arbeidspositie van medewerkers in de zorg, bijvoorbeeld naar hun motivatie en naar de ondersteuning die zij nodig hebben om hun werk goed te kunnen doen. Dit soort onderzoek blijkt heel kwetsbaar. Er wordt bezuinigd op de zorg. Dat betekent dat er minder vacatures zijn, maar ook op onderzoek naar de arbeidspositie van verzorgenden wordt beknipt. Er is bijna niets meer van over, en als er onderzoek wordt gedaan, is het lang niet zeker dat dit ook de praktijk bereikt. Het kost onderzoekers grote moeite om hun bevindingen onder de aandacht van de beroepsgroep te brengen, vinden de aanwezigen. Ze vinden het te ingewikkeld, en raken de draad kwijt als ze hier een artikel over lezen.

Verscheidene brandende kwesties werden op de expertmeeting in kaart gebracht. Gerda van Brummelen, opleidingsfunctionaris in een verpleeghuis: 'Het gaat erom dat je als verzorgende vat hebt op het werk. Dat begint bij het verwoorden van wat je als verzorgende doet, hoe je je eigen werk kunt beïnvloeden'. Volgens Jacomine de Lange van het Trimbosinstituut is een belangrijk vraagstuk in hoeverre verzorgenden invulling kunnen geven aan vraaggestuurde zorg, gegeven hun eigen normen en de organisaties waar zij werken. Hilly Kort van het NIZW ziet nog een ander brandend vraagstuk: 'Wat is de meerwaarde van de zorgverlening van verzorgenden en helpenden, kwalitatief én kwantitatief?'

Veel deelnemers waren bezorgd over de toekomst van de verzorging, zoals Corrie de Goede van de Hogeschool van Amsterdam en Monica van Berkum, directeur van Pharos (kenniscentrum voor vluchtelingen en gezondheid). Zij zien grote problemen in de praktijk, zoals 'het afknippen van de zwakste beroepen bij bezuinigingen' en 'de kloof tussen het kwaliteitsbeleid en de realiteit in de praktijk'. Diverse aanwezige wetenschappers zeggen dat naar hun idee de kans groot is dat beroepsbeoefenaren opbranden. Als het werk gedaan moet worden onder teveel druk en met te weinig collega's, lopen verzorgenden het risico van burnout of 'ongevoelig' worden.

De waarde van verzorgenden voor de samenleving is duidelijk. Door de vergrijzing neemt de zorgvraag de komende jaren sterk toe. Vooral verzorgenden en helpenden moeten dit gaan opvangen. Het belang van hun beroep is dus erg groot. Maar intussen wordt er heel gemakkelijk bezuinigd op verzorging. Beroepsbeoefenaren in de ouderenzorg worden vervangen door videoteknik, om op personeelskosten te bezuinigen. Huishoudelijke verzorging als onderdeel van de AWBZ staat steeds weer ter discussie. De beloning van het werk is laag. Ook verzorgenden zelf hebben er soms moeite mee om het belang van hun eigen beroep te zien. Door de werking van de vrije markt ontstaat concurrentie met leken, mensen die zwart en grijs werken. Door budgethouders van een persoonsgebonden budget (PGB) worden nu ook ongekwalificeerde mensen aangenomen. Er lijkt een tweedeling te komen. Aan de ene kant vind je minder vermogende, minder sterke cliënten, die aangewezen zijn op intramurale verzorging in instituten. Aan het andere uiteinde zie je dat de rijkere en meer mondige bevolking op eigen kracht medewerkers aantrekt, vaak ook uit het zwarte en grijze circuit. Deze cliënten kunnen meer keuzes maken wat betreft aard en plaats van de zorg.

Wat is de kern van het beroep, dat is de hamvraag. Verzorging is als beroep niet vergelijkbaar met bijvoorbeeld een beroep als arts. Artsen hebben meer status en zelfstandigheid en gespecialiseerde wetenschappelijke kennis. De verzorging is een vak waarin verzorgende handelingen worden uitgevoerd die heel

eenvoudig lijken. Het gaat om persoonlijke zorg, bestaanszorg. Iemand wassen, het huishouden doen. Maar deze “gewone” taken worden vaak wel in complexe situaties uitgevoerd. Denk hierbij aan terminale zorg of ontredderde gezinnen. De kracht van het vak verzorging is juist dat het een maatschappelijk dienstverlenend beroep betreft, zo concluderen de aanwezigen op de expertmeeting. De vraag dringt zich op wat er nu moet gebeuren. Belangrijk is dat mensen goed toegerust zijn voor hun vak, wordt er gezegd. ‘Nu krijgt slechts een deel van de verzorgenden en helpenden juiste scholing.’

Er is in ieder geval meer praktisch onderzoek nodig, dat aansluit bij de manier waarop verzorgenden en helpenden hun werk doen. Dat onderzoek moet vervolgens ook op een herkenbare manier bij de beroepsgroep terechtkomen. Artikelen over verzorging moeten leesbaar zijn en mensen aanspreken. Volgens de deelnemers aan de expertmeeting kan daar in het onderwijs op hogescholen en bij ROC's meer werk van worden gemaakt.

Voorafgaand aan deze expertmeeting had beroepsorganisatie Sting het idee om een netwerk voor uitwisseling onder onderzoekers te starten. Op deze dag blijkt dat hier veel belangstelling voor bestaat, iedereen wil meedoen. Sting wil ook doorgeefluik zijn voor onderzoekers die interesse hebben in de verzorging en daaraan willen bijdragen met het onderzoek. Intussen moet er meer onderzoek komen naar de waarde van het vak verzorging in de praktijk. Wat zijn de effecten ervan? Hoe ondersteunen beroepsbeoefenaren hun cliënten om zoveel mogelijk hun eigen leven te kunnen blijven leiden? Waarom is het belangrijk dat bij de eerste de beste bezuiniging in een instelling de ‘handen aan het bed’ gespaard worden? Als er tóch bezuinigd wordt, zoals nu in de thuiszorg en ouderenzorg, welke problemen levert dat dan op? Hier is weinig objectief onderzoek naar gedaan, constateren de aanwezigen. Er melden zich een paar enthousiaste wetenschappers die hier graag aan willen bijdragen. Ook inbreng van anderen is van harte welkom, zo bleek deze middag. ■

Belangstellenden voor een netwerk onderzoek en verzorging kunnen zich melden bij Majorie de Been van Sting, tel. 030 - 291 90 60.

Een volledig verslag van de expertmeeting is op te vragen via de website www.sting.nl